

A KÉPESSÉGSZEMLÉLET LEHETSÉGES SZEREPE A HELYI DÖNTÉSHOZATALBAN

1. Téma indoklása

Tervezett kutatásaim fókuszában a helyi döntéshozatali módszerek és a Nobel-díjas közgazdász, Amartya Sen nevéhez kötődő képességszemlélet lehetséges kapcsolódási pontjai állnak. A helyi döntéshozatali módszerek, mint a helyi gazdaságfejlesztés részei, igen jelentős szerepet töltenek be a mai közgazdaságtudományban, amit – a globálissal szemben – a helyi, vagy lokális szint fontossága mellett felhozott számtalan érv is bizonyít. Ezt képviselik az EU irányelvei (pl.: szubszidiaritás) is.

Definíciószerűen a helyi gazdaságfejlesztés célja az ott élők jól-létének növelése. Tervezett kutatásomban amellet szeretnék érvelni, hogy a lokális szint jól-létének megragadására a képességszemlélet a legalkalmasabb elméleti keret. Ez a felfogás szemben áll mind a főáramú közgazdaságtannal, mind pedig a versenyképességet középpontba állító gazdaságfejlesztési irányzatokkal. Ennélfogva újfajta helyi gazdaságfejlesztési irányvonalat képvisel.

2. A téma kifejtése és a kutatás újszerűsége

A helyi gazdaságfejlesztés kortárs szakirodalmában a következő pontok a meghatározóak:

(1) A helyi szint fontossága melletti érvek a globális színttel szemben.

Annak ellenére, hogy a globalizáció lehetővé teszi a munkaerő, a tőke, a technológia, a különböző kultúrák elképesztő méretű terjedését és uniformizálódását, alacsonyabb területi szinten nagy különbségek fedezhetőek fel: helyi (kistérségi, települési) szinten jelentős eltérések mutatkoz(hat)nak gazdasági és társadalmi tekintetben akár egy országon belül is. A globális gazdaság alkotói, az egyes térségek tehát *egyediek*, egyedi sajátosságokkal rendelkeznek, sajátos problémákkal szembesülnek. Így az ezekre a problémákra adott válasznak, a helyi gazdaságfejlesztési stratégiának is a hely sajátosságaihoz kell illeszkednie. Ezért a lehetséges megoldások, eszközök rendkívül eltérőek lehetnek.

(2) *Helyi döntéshozatalban felmerülő dilemmák.*

A helyi gazdaságfejlesztési stratégia megalkotása, vagyis a döntéshozatali módszer során mérlegelni kell különböző gazdasági, társadalmi, vagy környezeti szempontok között. Vagyis súlyozni kell olyan célok és értékek között, mint gazdasági növekedés, fenntarthatóság, vagy méltányosság. A gazdasági, társadalmi és környezeti szféra egymástól nem különíthető el szigorúan, hiszen ezek között kölcsönhatás figyelhető meg. Figyelembe kell venni a tényezők közötti *trade-off*-okat. A hagyományos főáramú költség-haszon elemzés nem használható – pl. marginális rezsimek esetén – mert olyan tényező eshet áldozatul valamilyen más célnak, amely súlyos károkat okoz a társadalom egészének.

(3) *Helyi szinten adott a társadalmi, gazdasági, környezeti folyamatokba történő beleszólás tényleges lehetősége.*

A globális trendek általában *kívülről* adottak egy lokális térség számára, így a helyi szint az, ahol megvalósulhat az ott élők beleszólása a körülöttük zajló gazdasági, társadalmi folyamatokba. Ez az a szint, amit az ott élők befolyásolni tudnak. Ezen kívül a helyi gazdaságfejlesztés végső soron a lakosság jól-létére kíván hatni; ez a kör a fejlesztések alapvető érintettje, vagyis a civil szervezeteknek és a helyi közösség tagjainak kiemelt szerepe van a helyi döntéshozatalban. Az OECD is tesz módszertani ajánlásokat arra nézve, hogy a helyi lakosokat integrálni kell helyi tervezési és döntési folyamatokba. Másrészt egyre nagyobb módszertani érdeklődés irányul a helyi lakosok önszerveződésének elősegítésére és a helyi laikus tudás bevonására a szakértői döntéshozatalba.

A részvételi demokrácia szakirodalmában konszenzus van abban, hogy a képviseleti demokráciában egyre nagyobb szükség van a folyamatok átláthatóbbá tételére és a kontroll megteremtésére. A részvétel elősegíti a hatékonyabb politika-alkotást, addig elrejtett nézőpontok felszínre kerülését, egyes társadalmi csoportok hatékonyabb érdekérvényesítését. Így nem használt erőforrások is mozgósíthatóvá válnak.

Tervezett kutatásomban amellet kívánok érvelni, hogy a képességszemlélet különösen alkalmas a (2) és (3) pont konceptualizálására, vagyis a döntéshozatali dilemmák eldöntésére, a célok kijelölésére, és a részvételi módszerek meghatározására. A képességszemlélet ugyanis különbséget tesz a tevékenységek, vagyis az emberek számára értékes célok és az emberek számára nyitva álló lehetőségek között. Egy térség, egy társadalom akkor él nagyobb jól-

létben, ha minél több értékesnek tartott lehetőség áll nyitva előtte. A képességszemléletben kiemelt fontossága van az egyén cselekvőkészségének, vagyis annak a lehetőségnek, hogy az egyén előmozdíthassa saját ügyeit, megvalósíthassa saját céljait.

A kiinduló probléma ugyanis az, hogy a helyi döntéshozatal kívülről adottnak veszi a gazdaságpolitikai célokat, vagyis a gazdasági növekedést, anélkül hogy megkérdőjelezné azt. Teszi ezt annak ellenére, hogy mára már komoly szakirodalma van annak, hogy a gazdasági növekedés csak eszköz valamilyen társadalmi cél – pl. magasabb életminőség, egyenlőség, tisztább környezet – elérése érdekében és nem maga a cél.

A kutatásomban azt szeretném alátámasztani, hogy a képességszemlélet a hagyományos felfogással szemben explicitté teszi a célok kiválasztását, ezért a helyi gazdaságfejlesztés feladata nem (csak) a gazdasági növekedés elősegítése, hanem a helyi célok kijelölése és az azok megvalósításához való adekvát eszköz megtalálása. A helyi döntéshozatal nem kiigazítja a piaci folyamatoknak, hanem egyúttal a cél meghatározása is. A képességszemlélet mint elméleti keret ugyanakkor képes arra is, hogy kijelölje azoknak az információknak a körét, amely a célok kijelöléséhez és az eszközök megválasztásához szükséges.

Ami a (3) pontot illeti. A képességszemlélet kiemelt fontosságot tulajdonít a cselekvő személy szerepének, vagyis annak a lehetőségnek, hogy az állampolgár *ténylegesen* képes előmozdítani a saját ügyeit. Ez az elemzési keret alkalmas arra is, hogy azonosítsa a részvétel előtt álló társadalmi, gazdasági korlátokat, így segíthet azok lebontásában és a részvételi demokrácia elősegítésében.

Összefoglalva: kutatásomban amellet szeretnék érvelni, hogy a képességszemlélet alapú helyi döntéshozatal szemben áll a helyi gazdaságfejlesztés versenyképesség alapú felfogásával, ahol a reáljövedelem növekedésén és a foglalkoztatottság növelésén van a kizárólagos hangsúly és az elemzésből kimaradnak olyan szempontok, mint méltányosság, fenntarthatóság, vagy társadalmi részvétel.

3. A tervezett kutatás célja

Kutatásom célja kettős:

(1) A képességszemlélet alapján olyan elemzési keretet szeretnék megfogalmazni, amely segít meghatározni a döntéshozatal számára releváns információkat és segít beazonosítani azokat a korlátokat, amelyek a részvétel lehetősége előtt állnak. A kutatás távlati célja lehet egy speciális jól-léti kompozit index megalkotása, amely nem csak az elért teljesítményeket veszi figyelembe, hanem a társadalom értékítéletének felmérésén is alapul.

(2) Kutatásomban át szeretném tekinteni a szakirodalomban fellelhető eddigi helyi gazdaságfejlesztési stratégiákat, amelyek valamennyire a képességszemléleten alapulnak. Ezek alapján egyfajta „best practice” összeállítására törekszem, amely hasznosítható lehet Magyarországon, elsősorban Szeged kistérségében.

4. Választott módszer

Az elméleti keret megalkotására és a „best practice” esettanulmányok összegyűjtése céljából először fel szeretném dolgozni a releváns szakirodalmat. Ezek után kvantitatív adatokat gyűjtenék egy helyi – Szeged környéki – elemzéshez és egy esetleges jól-léti indikátor megalkotásához. A statisztikai adatokat ki szeretném majd egészíteni kvalitatív adatokkal, kérdőívekkel és mélyinterjúkkal a helyi lakosok értékválasztásának feltérképezése érdekében.

5. Várt eredmények és azok hasznosítási lehetőségei

A kutatás várható eredménye egy olyan elméleti keret, indikátor-készlet, amely informálja, segíti a helyi döntéshozót a helyi gazdaságfejlesztés céljainak és eszközeinek kiválasztásában. Ennek lehetséges a hasznosítása a Szegedi Tudományegyetem Gazdaságtudományi Karának oktatási koncepciójában, a későbbi gazdaságfejlesztési szakemberek képzésében, betöltve ezzel az egyetem harmadik misszióját a tudás áramlásának elősegítését. A kutatás további várható eredménye egy „best practice” készlet, amely további támpontot nyújthat egyedi helyi döntéshozatali gyakorlatban.

6. Munkaterv időbeli ütemezése

I. negyedév: 2013. szeptember – 2013. november	Releváns szakirodalom feldolgozása Vállalások: 1 magyar nyelvű publikáció, 1 konferencia.
II. negyedév: 2013. december – 2014. február	Elméleti keret és az adatgyűjtés módszerének kidolgozása Vállalások: 1 külföldi konferencia.
III. negyedév: 2014. március – 2014. május	Adatgyűjtés, kérdőívezés. „Best practice” esettanulmányok feldolgozása. Vállalások: 1 konferencia, 1 magyar nyelvű publikáció, 1 ismeretterjesztő előadás vagy cikk.
IV. negyedév: 2014. június – 2014. augusztus	A begyűjtött adatok elemzése, feldolgozása. Vállalások: 1 idegen nyelvű publikáció.

A kutatás összhangban van a doktori disszertációm témájával, és ütemezése a disszertációü megírásának ütemezésével. Disszertációm 2014 augusztusában szeretném befejezni.